

**IKKILAMCHI BEPUSHTLIK: SABABLARI, TASHXIS VA DAVOLASH
YO'LLARI****Qo'qon Universiteti Andijon filiali****Tibbiyot fakulteti****Davolash ishi yo'nalishi 24-28-guruh talabasi****Qobulova E'zoza Muzaffar qizi****Ilmiy rahbar: Yuldasheva Muhlis Muhhammadjon qizi****Qo'qon universiteti Andijon filiali****muhlisayoldasheva533@gmail.com**

Annotatsiya Ushbu maqolada ikkilamchi bepushtlikning zamonaviy tibbiyotdagi dolzarb muammolaridan biri sifatida tahlili berilgan. Ikkilamchi bepushtlik-bu ilgari homilador bo'lgan, ammo keyinchalik homiladorlikka erisha olmayotgan ayol yoki erkak juftliklarda uchraydigan holatdir. Maqolada ushbu holatning asosiy sabablari- jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar, gormonal disbalans, bachadon yoki tuxumdan kasalliklari, erkaklarda urug' sifati pasayishi va boshqa omillar ko'rib chiqilgan. Tashxis qo'yishda laborator va instrumental tekshiruvlarning roli, shuningdek, ultra tovush diagnostikasi, gisterosalpingeografiyasi va gormonal testlar haqida malumotlar beriladi. Davolash yo'llari sifatida esa dori vositalari, jarrohlik aralashuvi, sun'iy urug'lantirish (IUI, IVF) kabi zamonaviy usullar muhikama qilingan. Maqola sog'lom reprodaktiv salomatlikni saqlash va bepushtlikni bartaraf etishda malakali yondashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Ikkilamchi bepushtlik, Bepushtlik sabablari, Reprodaktiv salomatlik, Gormonal buzilishlar, Jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar, Sperma sifati pasayishi, tuxumdon faoliyati, Tashxis usullari, Davolash usullari, Sun'iy urug'lantirish, In vitro urug'lantirish (IVT), Ginikologik kasalliklar, Erkaklar bepushtlilik.

Abstract : This article analyzes secondary infertility as one of the pressing issues in modern medicine. Secondary infertility refers to the inability to conceive again despite having achieved pregnancy in the past. The article discusses the main causes of this condition, including sexually transmitted infections, hormonal imbalances, ovarian dysfunction, diagnostic methods, and instrumental examinations. Treatment methods such as medications, surgical interventions, and modern approaches like in vitro fertilization (IVF) are reviewed. The article emphasizes the importance of a qualified approach in preserving reproductive health and addressing infertility.

Keywords : Secondary infertility, causes of infertility, reproductive health, hormonal disorders, sexually transmitted infections, decreased sperm quality, ovarian function, diagnostic methods, in vitro fertilization (IVF), gynecological diseases.

Аннотация: В данной статье анализируется вторичное бесплодие как одна из актуальных проблем современной медицины. Вторичное бесплодие — это неспособность снова забеременеть, несмотря на ранее успешную беременность. В статье рассматриваются основные причины этого состояния, включая инфекции, передающиеся половым путем, гормональные нарушения, дисфункцию яичников, методы диагностики и инструментальные обследования. Обсуждаются методы лечения, такие как медикаментозная терапия, хирургическое вмешательство и современные подходы, например экстракорпоральное оплодотворение (ЭКО). Статья подчеркивает важность квалифицированного подхода для сохранения репродуктивного здоровья и решения проблем бесплодия.

Ключевые слова: вторичное бесплодие, причины бесплодия, репродуктивное здоровье, гормональные нарушения, инфекции, передающиеся половым путем, снижение качества спермы, функция яичников, методы диагностики, экстракорпоральное оплодотворение (ЭКО), гинекологические заболевания

KIRISH

Songi yillarda global miqyosda reprodaktiv salomatlikka bo'lgan e'tibor ortib borayotgan bir davirda, bepushtlik, ayniqsa ikkilamchi bepushtlik holatlari tibbiy va ijtimoiy muammo sifatida dolzarb muammo kasb etmoqda. Ikkilamchi bepushtlik-bu ilgari kamida bir marta homilador bolgan, biroq keyinchalik homiladorlikka erisha olmayotgan juftliklarda kuzatiladigon holatdir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti(JSST)ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab har olti juftliklardan biri bepushtlik muammosiga duch kelmoqda va ulardan kata qismi aynan ikkilamchi bepushtlikdan aziyat chekmoqda. Ushbu holat ko'plab omillar bilan bog'liq bo'lib , ularning orasida jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar, gormonal muvozanatning buzilishi, tuxumdon faoliyatidagi o'zgarishlar, erkaklarda spermatozoid sifati va miqdorining pasayishi, shuningdek, surunkali ginekologik kasalliklar asosiy rol o'ynaydi. Tashxis qo'yishda esa zamonaviy laborator va instrumental metodlar, shu jumladan ultratovush diagnostikasi, gormonal profillar , folikumetriya, gisterosalpingografiya, lamporoskopiya kabi usullar muhim o'rin tutadi. Bu tekshiruvlar tekshiruvlar bepushtlikka olib keluvchi sabablarni aniqlash, bachadon va tuxumdonlarning holatini baholash hamda tuxum yo'llarining o'tkazuvchanligini aniqlash imkonini beradi. Tashxis bosqichining to'g'ri tshkil etishi davolash strategiyasini belgilashda asosiy bosqich hisoblanadi va bu orqali ayollardagi reprodaktiv salomatligini tiklash imkoniyati ortadi. Ikkilamchi bepushtlik turli etiologic omilar natijasida yuzaga keladi. Bu omillar ayol va erkak organizmidagi biologik, infeksiyon, endokrin va psixologik omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Ularning orasida eng ko'p uchraydigan sabablar quyidagilardan iborat :Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar infeksiyalar(JYBJI):Xlamidioz, gonoreya, mikroplazmoz kabi infeksiyalar tuxum to'llarining yallig'lanishiga , yopishib qolishiga yoki to'silib qolishiga olib keladi,, bu esa tuxum hujayraning urug'lanishining imkonsiz qiladi.

Gormonal muvozanatning buzilishi:Gipotalamo-gipofizar-umurtqalar o'qi faoliyatidagi buzilishlar, giperprolaktinemiya, policistik tuxumdon sindiromi (PCOS)

va qalqonsimon bez kasalliklari bepushtlikka olib keluvchi asosiy endokrin sabablardan hisoblanadi.

Bachadon va tuxumdonlardagi patologiyalar: Endometriozi, bachadon miomasi, tuxumdon kistalari va oldingi jarrohlik aralashuvlari (masalan, kserva kesish) bachadon ichki qavatining o'zgarishiga va urug'langan tuxum hujayraning implantatsiyasiga to'sqinlik qiladi. Erkaklarda spermatogenez buzilishlari: Spermatozoidlar sifati va miqdori jihatidan yetarli bolmasa, urug'lanish ehtimoli pasayadi. Bu holat varikasele, infeksiyalar yoki gormonal buzilishlar yuzaga keladi. Surunkali ginikalagik kasalliklar: Andeksit (bachadon qo'shimchalari yallig'lanishi), surunkali endometrit va boshqa kasalliklar ayolning reproduktiv salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Psixologik omillar va stress: Stress gormonal muvozanatga ta'sir qilib, hayz davrining buzilishiga va ovulyatsiyaning to'xtashiga olib kelishi mumkin. Ayollarda bepushtlik – bu butun dunyo bo'ylab ko'plab juftliklar duch keladigon murakkab tibbiy muammo. Bepushtlik sabablari ayollar va erkaklar sog'ligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shuning uchun, ayollar, erkaklar va kombinatsiyalangan bepushtlikni ajratib ko'rsatishadi, bunda ikkala juftlikda ham muammolar mavjud. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, hozirda 22 ta ayollar va 16 ta erkaklar bepushtligi sabablari aniqlangan. Ayollarda bepushtlikning ko'plab etiologic omillari mavjud. Bundan tashqari, noma'lum tabiiy kasalliklar mavjud. Ayollarda bepushtlikning 6ta shakli aniqlangan, ular quyidagilardan iborat: Garmonal. Bunday holatda ayollarda ovulyatsiya yo'q, chunki tuxumdon yetilmagan yoki falikulalari yetilmagan. Anavulyatsiya gipotalamus va gipofizning shikastlanishi, tuxumdonlar polikistozlari, neoplaziyalar yoki tuxumdonlarning yallig'lanish kasalliklari, prolaktinning ortishi, progesterone yetarli bolmagan sekretiya natijasida bo'lishi mumkin. Bachadon. Ushbu shakldagi bepushtlikka bachadon nuqsonlari olib keladi. Tugma – bachadon gipoplaziyasi, ikki barobar, sedlovid shakli, bachadon boshligidagi to'siqning mavjudligi kabi anomaliyalar. Sotib olingan- yaxshi va yomon sifatli o'smalar, chandiqlar, operatsiyalar natijalari Endometriozi fonida bepushtlik. Bepushtlikdan aziyat

chekayotgan bemorlarning deyarli uchdan birida aynan ushbu shakli aniqqlanadi. Endometrioza o'zgarishlariga uchragan tuxumdonlar va bachadonlar maydoni tuxumdonning bachadon bo'shlig'iga kirish imkonini bermaydi. Ayollarda bepustlik sabablari jinsiy organlarning anatomic va funktsional o'zgarishlari, bachadon, tuxumdonlar va tuxumdonlarning yallig'lanish kasalliklari, gormonal buzilishlar, endokrin patologiyalar (qalqonsimon bez va buyrak usti bezlari funksiyasining o'zgarishi, tuxumdon o'smalari), bachadon miomalari, endometrioza, abort va tugishdan keyin bachadon bo'yni jarohatlari, jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar (JIYI), kichik chanoqdagi yopishqoqlik jarayonini keltirib chiqaradigan infeksiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu holatlarni o'z vaqtida diagnostika qilish va davolash reprovktiv funksiyani tiklashning majburiy sharti hisoblanadi. Simptomlar. Simptomatika bepustlikni keltirib chiqaruvchi sabablarga bog'liq. Muntazam jinsiy hayot hechirayotgan ayollarda homiladorlik yuz bermasa, bepustlikka quyudagi alomatlar hamrohlik qilishi mumkin. Bugungi kunda, homiladorlikni rejalashtirayotgan oilalarning 15% dan ortigini bepustlik muammosiga duch kelmoqda va bu raqam tinimsiz o'sib bormoqda. Buning sabablari ko'p, jumladan, jinsiy hayotni erta boshlash, jinsiy hamkorlarni tez tez almashtirish, ko'proq nikohga kirish, jinsiy infeksiyalar va yallig'lanish kasalliklarining keng tarqalishi, noqulay ekologik vaziyat, ijtimoiy-iqtisodiy sabablar va homiladorlikni keying yoshda rejalashtirish. Ayollardagi patologik o'zgarishlar-gormonal disbalans, jinsiy organlarning tuzilishidagi patologiyalar, trubli o'tkazuvchanlik yo'qligi va boshqalar homilador bo'lish imkoniyatining yarmidan ko'prog'ini tashkil etadi. Ayollarda bepustlik 2 turga bo'linadi.

FOYDALANILGAN ADABIOTLAR

1. Yusupova I.B. **IKKILAMCHI BEPUSHTLIKNI O'Z VAQTIDA ANIQLASH** — ilmiy maqola.
2. Xudoyarova D.R., Shopulotova Z.A. “Эффективность вспомогательных репродуктивных технологий при бесплодии” — o'zbek tibbiyot jurnalida.

3. Sattaraliyeva H.B. “Reproductive health of women of fertile age and the influence of Vitamin D” — maqola, ilmiy-ginekologik masalalar kontekstida.
4. “BEPUShtLIK (BEFARZANDLIK) – INFERTILITY” — Andrology.uz saytidagi maqola, bepushtlik, shu jumladan birlamchi va ikkilamchi bepushtlik tahlili bilan.
5. “Bepushtlik: ayollarda sabablari va belgilari” — Kotex.uz blogi maqolasi, bepushtlik sabablari va diagnostikasi haqida tushuntirish beradi.